

Eser İncelemesi

Virginia Woolf (2020). *Kendine Ait Bir Oda*. (Çev. E.T. Özkülahçı). İstanbul: İndigoYayınları, ss.160, ISBN: 9786059144971

Virginia Woolf'un 'Kendine Ait Bir Oda' Eserindeki Kadının Sosyal Statüsünün Mekânsal Analizi

Spatial Analysis of Women's Social Status in Virginia Woolf's 'A Room of One's Own'

Giriş

Bu çalışmada, Virginia Woolf'un "Kendine Ait Bir Oda" eserine konu olan kadının sosyal statüsünün mekânsal boyuttaki açılımlarına yer vermek; kadınların yaşadıkları mekânsal baskılar, mahrumiyetler ve eşitsizliklerin analizi amaçlanmıştır. Aynı zamanda, tarihsel süreçte farklılaşan mekânsal farkındalıklara ışık tutulmuş, mekânların davranışları şekillendirmede oynadığı role, yaşamları ve davranışları şekillendiren mekânlar ile toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kesişimlerine odaklanılmıştır.

Virginia Woolf'un, kadınların yaratıcı arayışlara katılımını engelleyen tarihsel ve toplumsal kısıtlamalarına dair görüşleri mekânsal yönleriyle ele alınmaktadır. Kadınların yaratma özgürlüğüne sahip olabilmesi için neden ekonomik bağımsızlığın hayati önem taşıdığına, bu bağımsızlığın gerektirdiği fiziksel ve zihinsel alanı temsil etmek için "kendi odası" metaforuna yer verilmiştir. "Kendine ait bir oda" kavramı mekânsal boyutta irdelenerek, kadınların özerkliğini ve eşit fırsatları savunan feminist bir perspektif sunulmaktadır.

Toplumsal mekân kavramı, mekân algısı, mekânın insan üzerindeki etkileri ve dinamik yapısı Woolf'un mekânlarıyla birlikte tartışmaya sunulacaktır. Ataerkil mekânsal hiyerarşiye maruz kalan kadınların karşılaştıkları engeller nedeniyle ortaya çıkan psikolojik faktörlere yer verilecektir. Ayrıca kadınların eğitim kurumlarından tarihsel olarak dışlanmaları, kütüphanelere erişim, seyahat özgürlüğü, ekonomik bağımsızlık ve diğer kamusal alanlar ile ilgili örnekler verilerek statü ve mekân bağlamında tartışmaya sunulacaktır. Bu örnekler, kadınlara yönelik uygulanan her türlü sistemik engelleri vurgulamaktadır. Yazıda, tarihsel süreçte her türlü alanda kadının görünmezliğine, mekânsal mahremiyet arayışlarına ve duyulmayan seslerine dikkat çekilmektedir. Bu yönüyle çalışma, kadınlara özgür düşünme, yaratıcılıklarını

geliştirme ve bağımsız bir kendi oluş yolunda mekânsal mahremiyet arayışlarına katkı sunması açısından önemlidir.

Analizler ve Tartışma

1929'da yayınlanan Kendine Ait Bir Oda 'A Room of One's Own', Virginia Woolf'un Newnham ve Girton College'lerinde 1928'de verdiği iki konferanstan oluşan bir kitaptır. 'Kendine Ait Bir Oda' eserinde Woolf, mekân ve cinsiyetin kesişimini araştırmakta ve kadınların yaratıcılığı sürdürmek için hem fiziksel hem de zihinsel alana ihtiyaç duyduğunu savunmaktadır.

Woolf, kadınların eğitim ve mali bağımsızlık için özel alanlara erişiminin tarihsel sınırlamalarına vurgu yapmaktadır. "Kendi odasına" sahip olma kavramı, kadınların toplumsal kısıtlamalardan kaçıp entelektüel potansiyellerini geliştirebilecekleri özerklik ihtiyacını simgelemektedir. Bu keşif aracılığıyla Woolf, daha geniş kapsamlı toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununu ele almakta ve kadınların geleneksel rollerden kurtulması, kültürel ve edebi ortama katkıda bulunması için güçlenmesinde mekânın önemini vurgulamaktadır.

Mekânın dinamik bir yapıya sahip olduğuna dair görüşlerin yaygınlaşması ile birlikte mekân ve insan arasındaki ilişkilerin yeni bir boyut kazandığı, mekânın iktidar mücadelesinde etkili bir silaha ve disiplin aracına dönüştüğü ifade edilir. Böylece mekânlar; simgesel bir şiddet unsuru ya da bu mekânlara yüklenen olumsuz anlamlar neticesinde ötekileştirme unsuru taşır. Mekânların insan yaşamına dair etkilerinin önemi anlaşıldıkça farklı yaklaşımlar ve tartışmalar ivme kazanmıştır. Özellikle mekânın, bireylerin dünyayı algılayışına ve düşünce yapısına etki ettiği gerçeği ve farkındalığı birçok çalışmaya konu olmuştur (Karabulut, 2018). Kadınlar için mekânsal olarak varoluş mücadelesi sıkça tartışılan ve incelenen bir konu olarak literatürde yer almıştır (Connell, 1988; Bourdieu, 2015; Alkan, 2009; Foucault, 2002 akt. Ergeç ve Muştu, 2025:38). Bu bilinçle mekânı merkezine alan yazarlardan biri de Virginia Woolf'tur.

İnsanların yaşamlarını geçirecekleri kamusal alanlar, binalar, ulaşım sistemleri, mahalleler ya da açık alanların tasarımları ataerkil bir düzende gerçekleşmiştir. Bu da özellikle kadınların bu mekânlardaki eşitsiz konumlarını sürdürmektedir (Rendell ve arkadaşları,200).

"Bir kadın kurmaca yazacaksa, parası ve kendine ait bir odası olması gerektiğini söyleyerek önemi az bir konuya ilişkin fikrimi sunabilirim ve bu, göreceğiniz gibi, kadının gerçek doğası ve kurmacanın gerçek doğasına ilişkin büyük sorunu çözümsüz bırakıyor."(Woolf, 2020:8).

Woolf, neden kendine ait bir odanın kurmaca yazmak ile ilişkili olduğunu, yani eseri yazmaktaki amacını bu satırlarla ifade etmiştir.

Aynı zamanda kadınlar ve kurmaca konusunda hâlâ çözümlenmeyi bekleyen sorunlara açıklık getirmenin önemine vurgu yapmaktadır.

Stephen Kern'den (1983) aktaran Gan (2009), yeni iletişim, seyahat ve sermaye teknolojilerinin bir sonucu olarak 1880-1919 yılları arasında mekân algısının köklü değişikliklere uğradığını belirtmektedir. Bunun en büyük nedeni, Sanayi devrimiyle kadınların çalışma hayatına dâhil olması, kamusal alana yayılması, böylece farklı sosyal roller ve sosyal çevre edinmeye başlamasıdır (Çolak, 2019). Yirminci yüzyılın başlarında değişmeye başlayan mekân algılarının, mekân politikalarına da yansdığı, kadınların da bu süreçte mahremiyete yönelik taleplerinin olduğu ve buna karşılık mekânsal çözümlerin sunulmasının şartı olmadığı ifade edilmektedir. Woolf'un Kendine Ait Bir Oda'sı bu tür değişimlere ve özellikle feminist akımların birinci dalgasına denk gelmektedir. Woolf, mekânsal mahremiyeti dile getirirken, akademik bir çalışma alanı yerine kendine ait bir odaya işaret etmektedir. Bu sayede hem mahremiyet alanı elde etmek hem de ataerkil mekânsal hiyerarşilere meydan okumak mümkündür (Gan, 2009).

1800'lü yıllarda Avrupa ve Amerika'da şekillenmeye başlayan kadınların hak arayışları özünde insan olmaları gereği kadın ve erkeklerin aynı hak ve ayrıcalıklara sahip olması düşüncesiyle başlamıştır. Bu dönemde kadınların en önemli insanlık haklarından dışlanması ve eşitsizliklere odaklanılmış; oy verme, seçme seçilme, eğitim, ifade özgürlüğü, mülkiyet hakkı, vasiyetname düzenleme gibi pek çok hak ve yükümlülükler talep edilmiştir (Çolak, 2019:86-87). Kadınlar için eşitsizlik öyle bir noktadaydı ki, Woolf eserinde, koca dayacağının bile erkeklere tanınmış bir "hak" olduğu ve hangi tabakadan olursa olsun bunu uygulayabildiğini aktarmıştır (Woolf, 2020:61).

Toplumsal cinsiyetin neden olduğu ayrımcılığa mekânsal boyut kazandıran Woolf, kadınların üniversiteye girememesi bir yana üniversitenin çim sahasından geçmesinin bile yasak olduğunu ve üniversitenin kütüphanesinden kadınların faydalanmaları konusundaki engelleri gözler önüne sermektedir. Woolf, yaşadığı dönemin kadınlar için neyi ifade ettiğini ve kadının toplumdaki sosyal statüsü hakkında kendi deneyimleri üzerinden şu ifadelerle yer vermiştir:

"Aniden beliren bir erkek sureti yolumu kesti. Frak ceket ve ona uygun gömlek giymiş garip görümlü nesnenin el kol hareketlerinin beni hedeflediğini ilk başta anlamadım. Yüzünden dehşet ve öfke okunuyordu. Mantıktan ziyade içgüdü yardımına koştu, o bir okul görevlisiydi; ben ise bir kadındım. Burası çimenlikti, yol o taraftaydı. Burada yalnızca üniversite üyeleri ve öğrencilerin yürümelerine izin vardı, benim yerim ise çakıllı yoldu." (Woolf, 2020:11).

“ – kadınların kütüphaneye yalnızca bir kolej üyesi eşliğinde ya da tavsiye mektubu ile kabul edildiklerini üzüntüyle söyledi.” (Woolf, 2020:14).

Kadınların düşünme, keşfetme, okuma ve öğrenme yolunda karşılaştıkları engellerin elbette ki yazma eylemine de yansıtacağı kaçınılmazdır. Feminizmin savunucularından olan Woolf, kadınların erkeklerle aynı şartlarda eğitim hakkından mahrum olmalarının kurmaca yazmada çok büyük bir rol oynadığının farkındaydı. Millet (1987:75), bilginin insana güç verdiğini ve güçlü olmanın da bilgili olmaya giden yolu açtığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla ataerkil düzende kadının bağımlı olmasında onun bilgisiz bırakılması büyük rol oynuyordu (Çolak, 2017:81).

Kadınlar 1800'lerin sonlarından 1900'lü yıllara kadar üniversitede eğitim görüyor olsalar bile mezun olmalarına izin verilmemekteydi. Bunun yanında Avrupa'da, kız öğrencilerin kolejlere alımlarında kota uygulandığı, dörtte bir oranında kız öğrenci alımının 1957 yılına kadar kaldırılmadığı, tamamı erkeklerden oluşan kolejlerin 1970'lere kadar kadınları kabul etmek için beklediği zamanlardı. Oxford Üniversitesi'nden sonra kadınları kabul etme kararının yankıları Cambridge'de yayıldı. Fakat Cambridge ancak 1947 yılında kadınların mezun olmalarına onay vermiştir (Sultan, 2022).

19. yüzyılın sonunda kadınlar ile erkekler arasında eğitim eşitsizliklerinden dolayı Virginia Woolf'un erkek kardeşine sağlanan eğitimden mahrum bırakıldığı aktarılmıştır. Bunun bilincinde olan Woolf, hayatı boyunca bu durumun eksikliğini eserlerine konu edinmiştir. Oxford ve Cambridge adlarını birleştirerek Oxbridge (Woolf, 2020) dediği iki büyük üniversiteden Oxford'a kadınlar ancak 1920'de kabul edilmiştir. Cambridge tarafından ise kadınlara yalnız 'titular' denilen türden diplomalar verildiği, fakat kadınların bu diplomaların sağladığı ayrıcalıklardan yararlanamadığı ifade edilmektedir. Devlet memurluğu sınavına ise ancak 1926'da kadınlar dâhil edilmiştir. Woolf'un babasının zengin kütüphanesi ve birkaç özel ders alabilmesi sayesinde kendisini yetiştirebildiği aktarılmaktadır (Urgan, 2020).

Woolf (2020), kadınlara yönelik eğitim fırsatlarının eksikliğine ve kadınların genellikle entelektüel gelişimi teşvik eden kurumlardan dışlandığına dikkat çekmektedir. Bu dışlanma, onların kendilerini geliştirme, edebiyat ve kültüre katkıda bulunması önündeki engelleri yansıtmaktadır. Aynı zamanda Woolf, finansal bağımsızlığın önemini de ele almakta ve kadınların tarihsel olarak yaratıcı çabalarını destekleyecek kaynaklardan nasıl yoksun olduklarını aktarmaktadır. Woolf, kadınların toplumsal beklentilerin sınırlarından kaçmak ve entelektüel uğraşlara zaman ayırmak için ekonomik istikrara ihtiyaçları

olduğunu ileri sürmektedir. Woolf'un 'Kendine Ait Bir Oda' eserinde ifade ettiği; kadınların kendilerine ait bir odaları ve gelirleri olması gerektiği, bu görüşün aslında kadınlara zihinsel ya da fiziksel ortam anlamında bir özgürlük sağlamayacağını düşündürür. Çünkü öne sürülen çözümdeki oda erkeklerin kontrolü altında olan bir mekânın sınırları içerisinde. Kamusal alandaki kadının konumu ve cinsiyetler arası eşitsizlik değişmedikçe ev hayatında da istenen değişim elde edilemeyecektir (Karabulut, 2018:455).

Mekânların salt estetik algı dışında, insan yaşantısının her türlü eylemine karşılık gelmekte ve onu tanımlamaktadır (Melikoğlu Eke, 2020). Öyle ki, 'Biz binaları şekillendiririz, binalar da bizi şekillendirir' derken Churchill'in (1943) insan-mekân etkileşimine vurgu yaptığı, insanın çevresiyle etkileşiminden dolayı mimarların, tasarladığı mekânlar ile yaşamları da tasarladığı görülmektedir (İmamoğlu, 1992 akt. Melikoğlu Eke, 2020). Buradan hareketle eserde bahsi geçen üniversitenin iç ve dış mekânı ile kütüphane gibi alanların erkekler için tasarlandığı söylenebilir. Erkeklerin rahatlıkla girebildiği ve özgürce dolaşabildiği mekânlardan kadınların dışlanması ile toplumda ikincil bir statüye değer görülmesinin erkek egemen bir düşüncenin eseri olduğu aşikârdır.

Woolf (2020:16), inanç çağı olarak ifade ettiği dönemde krallar, kraliçeler ve soylular ilahiler söylensin ve âlimler ders versin diye paralarını kiliseler için akıttığını belirtiyor. İnanç çağı sona erip akıl çağı başladığında ise, tüccarlar ve fabrikatörlerin okudukları üniversitede daha çok kürsü, daha çok öğretim üyeliği ve okutmanlık alabilmek amacı ile para akıttıklarını, kitaplık ve laboratuvarların böyle kurulduğunu ifade ediyor. Buradaki bağlantı bizlere parayı ve gücü elinde bulunduran erkeklerin bu gücü ve mevkii devam ettirebilmek amacı ile imkânlarını kullandıklarını, tarih boyunca farklı şekillerde bu durumun devam ettiğini gösteriyor.

Woolf, saray erkânından Mary Seton ve benzeri zengin kadınların paralarını üniversite yapımı, hemcinslerine eğitim bursu ve kadınlar için diğer ayrıcalıkları tanıyabilirler miydi sorusuna da cevap aramaktadır. Ardından, kadının evlenmek, çocuk yapmak, çocuğunu büyütmek ile geçen zaman diliminde iş hayatına atılamayacağını, iş bulsa bile kazandığı parada yasal olarak hak sahibi olamadığı belirtmiştir. Dolayısı ile kadınların mekânsal açıdan ev ile ilişkilendirildiği, kamusal alanlarda görünürlüklerinin nadir olduğu söylenebilir. Aksi olsaydı, yani Mary üç yüz bin pound üniversite ve kütüphane için bırakmış olsaydı, kadınların sohbetlerini arkeoloji, botanik, antropoloji, fizik, atomun yapısı, matematik vb. süsleyeceği belirtilmektedir (Woolf, 2020:33). Ekonomik özgürlük ve eğitim olanaklarından faydalanmak aynı zamanda,

kadınlara özgürce seyahat etmek, kendini geliştirmek, zamanlarını diledikleri gibi işte veya evde geçirmek fırsatını da beraberinde getireceği ifade edilmektedir.

Ev içindeki alanların düzenlenmesi, ev sakinlerinin fiziksel ihtiyaçları dışında, aynı zamanda aralarındaki ilişkilere, geçerli kabul edilen haklara, kişilerin ev içinde yüklendikleri sorumluluklara dayandırılır. Dolayısı ile erkek ve kadınların mekân kullanımı, aile yapısı ve aile içindeki statüleri hakkında bizlere önemli bilgiler verir. Bireylerin aile içindeki rol ve sorumlulukları değiştikçe, ailedeki bireylerin mekân kullanımı da değişir. Buradan hareketle Virginia Woolf'un kadınlar için yalnızca kendilerine ait bir oda düşüncesi değişim için atılan bir adımdır.

Karabulut'un (2018) anlatımı ile mekânlar, nereye ait olduğumuzu, toplum içerisindeki konumumuzu, toplumun beklentilerini, iletişim kurduğumuz kişileri, eğitim seviyemizi, toplum içindeki ötekileştirilme hâllerimizi belirlemektedir. Aynı zamanda toplumun, zaman ve mekân arasında kurulan ilişkiden etkilendiğini, maruz kalınan her türlü toplumsal değişiklik ve sarsıntıların günlük yaşam deneyimlerimizi biçimlendirdiğini ifade etmektedir. Urgan (2020), Virginia Woolf'un ekonomik güvencenin önemini kadın ve yazarlık konusu üzerinden ele aldığını, oysaki tüm kadınlar genelinde ekonomik bağımsızlığın kadının özgürlüğünün başlıca koşulu olarak belirtilmesinin daha doğru olacağını ifade etmektedir.

Kendine Ait Bir Oda kitabı, kadınların yalnızca bulunduğu mekânlarda önlerine çıkan somut engelleri değil, aynı zamanda onların yaratıcı ifadelerini sınırlayan kültürel ve psikolojik faktörleri de ele almaktadır. Woolf kütüphaneye girememesinin yarattığı öfke ile kiliseye hakkı olsa da girmek istemediğini ifade etmiştir.

"-bu kez zangoç beni durdurup vaftiz sertifikamı ya da dekandan bir tavsiye mektubu talep edebildi." (Woolf, 2020:14).

"- küçük kilisede gümbürdeyen orgu ve kütüphanenin kapalı kapılarını düşündüm; dışarıda bırakılmanın nasıl sevimsiz olduğunu düşündüm; belki de içeride kilitli kalmak daha kötüdür diye düşündüm; bir cinsiyetin güvenlik ve refahını ve diğerinin fakirlik ve güvensizliğini..." (Woolf, 2020:37).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere eşitsiz bir dünyada yaşamının cinsiyetler arasındaki psikolojik etkilerine yer verilmiş; kadınların yetersizlik, öfke, kaygı, depresif ruh hâli, korku gibi olumsuz duyguları yaşarken, erkeklerin bunların tam tersi olumlu duygularla yaşamlarını sürdürdükleri anlatılmıştır.

Urgan (2020), ünlü romancı E.M. Forster'ın anlatımı ile kadın ve erkek öğrencilere verilen yemeklerde dahi eşitsizliğin ortaya

konulduğunu; erkeklerin King's College'inde 'nefis' bir öğle yemeği yedikten sonra, kadınların Newnham College'inde 'yürekler acısı' bir akşam yemeği yediğini aktarmaktadır. Romancıların ise bu öğle yemeği davetlerinden söz etmediğine değinen Woolf (2020:17-28), erkeklere somon, ördek, dil balığı, keklik, şarap vb. dönemin imkânlarına göre üst düzey bir yemek menüsü sunulduğunu, kadınlar için sığır eti, kuru erik ve yeşillik ile yetinmeleri gerektiğini edebi bir dille aktarmaktadır. Üstelik bu konuya değinmesine karşı oluşabilecek tepkilere cevap verircesine "*insan iyi bir yemek yememişse iyi düşünemez, iyi sevemez, iyi uyuyamaz*"(2020:29) ifadelerine yer vermiştir. Kadın ve erkeklerin ayrı mekânlarda, ayrı menüler eşliğinde yemek yemesinin insanda uyandırdığı adaletsizlik duygusunu okurlara hissettirebilmiştir.

Ardından Woolf, ekonomik gücün kurmaca yazmada ne denli önemli olduğuna değinmektedir. Öyle ki "*Tüm bu kadınların yıllar boyunca çalışıp iki bin sterlini bir araya getirmekte zorlandıklarını ve otuz bin sterline ulaşmak için ellerinden geleni yaptıklarını düşününce, cinsiyetimizin kınaması gereken fakirliğine karşı öfke patlaması yaşadık.*" (2020:32) satırları ile kadının yoksulluğunu açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Konu yalnızca kurmaca yazmak ile ilgili değildir. Aynı zamanda kadının, ekonomik özgürlüğü önündeki engellere karşı verdiği yaşam savaşının vurgulanmaya çalışıldığı ortadadır. Finansal bağımsızlık, kadınların elde etmesinin sıklıkla yasaklandığı alanlardan yalnızca biriydi. Woolf, kadınların toplumsal beklentilere, erkeklere veya mali bağımlılığa bağlı kalmadan sanatsal çabaları sürdürmek için ekonomik özerkliğe ihtiyaçları olduğunu savunmaktadır. Genel olarak, "Kendine Ait Bir Oda" kadınlara uygulanan toplumsal baskılar, mahrumiyetler ve eğitim sınırlamalarına kadar çok yönlü kısıtlamaları detaylıca işlemektedir.

Woolf'un, kadınların yoksullukla mücadele ederken erkeklerin varlık içinde olduğu bir ortamda, yoksulluğun kurmaca yazma üzerindeki etkisini araştırmak için British Museum'a gittiğini görmekteyiz (Woolf, 2020:38). Buradaki araştırmasında erkeklerin kadınlar hakkında yazdığı çok fazla kaynakla karşılaşmasına, kadın yazarların azlığından daha çok şaşkınlık duyduğuna şahit olmaktadır. Ve ardından erkek yazarların kadınlar hakkında zihinsel, ahlaki ve bedensel aşağılık konularında yazdıkları kitaplar ile karşılaştığı anları anlatmaktadır. Erkeklerin kadınlara neden öfkeli olduğu sorusu aklını kurcalamaktadır (Woolf, 2020:40-48). Yazar, cevabını biliyor olsa da gazete başlıklarını okurken bir kez daha anımsar ve şu ifadelere yer verir:

"Kadınlar yüzyıllardır erkeklerin görüntüsünü doğal boyutlarının iki katı büyüklüğünde yansıtmının sihirli ve enfes gücüne sahip bir ayna işlevi görmüşlerdi." (Woolf, 2020:52).

Woolf, teyzesinden kendisine kalan miras ile kadınlara seçme hakkı veren yasanın meclisten geçtiği haberi üzerine tercihinin paradan yana olmasını kadınların iş bulma konusunda karşılaştığı engeller ve zorluklar ile açıklamaya çalışmıştır. Erkeğin, kadının sahibi ve efendisi olduğu, kadının erkeğin sözünden çıktığı anda şiddetle terbiye edildiği, iradesi ve tercihleri yok sayıldığı bir dünyada kurmaca yazması ne kadar mümkündü? (Woolf, 2020:54-55).

“-on sekizinci yüzyıldan önce kadına dair hiçbir şeyin bilinmemesini çok üzücü buluyorum.” (Woolf, 2020:66). Bu ifade kadınların nerede, ne işler yaptığı, nasıl yaşadığı ya da ne düşündüğü hakkında bilinmezliğe adeta bir isyandır. Patriarkal düzende parasızlık, erken yaşta evlilik, eğitimden mahrum bırakılma, “namus” algısı gibi pek çok etken kadınların sessizliğine ve görünmezliğine neden olmuştur.

Woolf, William Shakespeare'in kız kardeşi Judith Shakespeare adında bir kurgusal karakterden bahsetmektedir. Judith'in yeteneklerini ve hırslarını hayal etmekte ancak toplumsal kısıtlamalar nedeniyle potansiyelini gerçekleştiremeyeceğini ve edebiyata katkıda bulunamayacağını savunmaktadır. Burada Judith'in karşılaştığı toplumsal kısıtlamaların mekânsal boyutları dikkat çekicidir. Bunlar kadınların; okula gönderilmemesi, evdeki kitaplıktan faydalanamaması (çünkü evin işleri ile meşgul olması bekleniyordu), tiyatrodaki aktris olamaması, yanında erkek olmadan gece sokakta dolaşamaması ya da kısa bir gezintiye dahi çıkamaması, yasaların ve geleneklerin gereklerine karşı gelen kadınların ise dışlanarak şehrin dışında ıssız bir kulübede yaşamaya mahkûm edilmesidir. Ayrıca kitap, kadınların ifade özgürlüğünü kısıtlayan toplumsal beklentilere ve cinsiyet rollerine de değinmektedir. Kamusal alanlar da dâhil olmak üzere her alanda kadının görünmezliği, erkeklerin ise oldukça fazla görünür ve baskın olduğu vurgulanmaktadır (Woolf, 2020:67-73).

“Çünkü kadınlar, milyonlarca yıldır içerde oturuyorlardı, bu yüzden yaratıcı güçleri günümüze kadar duvarların içlerine dek sızmıştı; gerçekten de bu güç, tuğlaların ve sıvanın istiap haddini öylesine aştı ki, artık kalemlere ve fırçalara ve iş dünyasına ve politikaya yönelmesi gerekiyor.” (Woolf, 2020:124).

Woolf, bu satırlarla kadınların meselelerinin artık kamusal ve politik alana yayıldığını ve durdurulamayacağını altını çiziyor. Bunun yanında kadınların erkeklerle aynı işleri yapıp aynı şekilde yaşamasının ya da aynı şekilde düşünmesinin doğanın genişliği ve çeşitliliğine aykırı olduğunu da savunuyor. Bu yönüyle Woolf'un kadın hareketlerini politik bir mesele olarak görmesi ve çeşitliliğe vurgusu ikinci dalga feminist akımın habercisi olarak görülebilir.

"Güç ve para ve nüfus ona aitti. O, gazetenin sahibi, yazı işleri müdürü ve yardımcısıydı. Dışişleri Bakanı ve yargıçtı. Kriket oyuncusuydu, yarış atlarının ve yatların sahibiydi.

Hissedarlarına yüzde iki yüz ödeyen şirketin yöneticisiydi. Kendi yönettiği hayır kuruluşlarına ve kolejlere milyonlar bırakmıştı." (Woolf,2020:50).

Woolf, kadınların mahrum kaldığı alanlara yeniden göz atmamızı istemektedir. Bunlar; üniversite, medya, spor, donanma, ticaret, politika, diplomasidir. Ve aslında erkeklerin tarihi bir ünvana sahip olabildiği gibi isimlerini, başarılarını, emeklerini, düşüncelerini ve en önemlisi refahını gelecek yıllara bırakabildiğini ifade etmektedir. Fakat tüm o adamlarla yaşayan kadınları kim hatırlayacaktır? Dolayısı ile kamusal alandan mahrum bırakılan kadınların toplumsal hafızada da yer bulamadığı acı bir gerçektir.

Son olarak Woolf, kadınlar için içlerinde umut yeşerten ifadelere yer vermektedir. Ardından beş yüz pound kazanan, oturma odasından çıkıp kendine ait bir odası olan, özgür yaşayan ve özgür düşünen, seyahat edebilen, olumsuz görüşlerden sıyrılabilen, yalnızca kendisiyle var olabilen, cinsiyetlerin dayatmasından uzak kalabilen kadınların geleceği aydınlatacağını belirterek konuşmasını bitirmektedir (Woolf, 2020:157-160).

Sonuç

Modernizmin öncü yazarlarından olan Virginia Woolf'un, 1929'da yayımlanan 'Kendine Ait Bir Oda' kitabı, 20.yüzyılda gelişen mekânsal algının edebi yansımalarının bir örneğidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin örnekleri ve tarihsel süreçler eşliğinde mekânsal ilişkiler araştırılmıştır. Ekonomik bağımsızlığın hayati önem taşıdığına ve bu bağımsızlığın gerektirdiği fiziksel ve zihinsel alanı temsil etmek için "kendi odası" metaforuna yer verilmiştir.

"Kendine ait bir oda" kavramı mekânsal boyutta irdelenerek, kadınların özerkliğini ve eşit fırsatları savunan feminist bir perspektif sunulmuştur. Kitapta, mekânın kadınlar üzerindeki simgesel bir şiddet unsuru ya da ötekileştirme aracı olarak yansımalarının olduğu görülmüştür. Woolf'un mekânsal deneyimlerine yer verilmiş, mekânların iktidar mücadelesinde etkili bir silaha ve disiplin aracına dönüştüğü ve kadın yoksulluğunun bu gidişatı desteklediği yönünde analizler yapılmıştır.

Mekânsal hiyerarşilere karşı değişimin 'kendine ait bir oda' metaforuyla başlayabileceğine dair tartışmalar sunulmuştur. Aynı zamanda kendine ait bir odadan toplumsal mekânlara geçişler yapılarak kadının özgürleşme yolundaki ihtiyaçlarına yönelik tespitlerde bulunulmuştur. Mekân kullanımının bireylerin sosyal statülerine dair

önemli ipuçları verdiği, aile içindeki rol ve sorumluluklar değiştikçe mekân kullanımının da değişeceği vurgulanmıştır. Ergeç ve Muştı'nın önerisi bu noktada oldukça değerlidir: *"Bu kapsamda kamusal alanda daha çok mekânı feminist yaklaşımla ele alarak, bu anlayışın temellerinin yerleştirilmesi gerekmektedir."* (2025:59). Toplumsal cinsiyetten arındırılmış mekânların bilişsel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı toplumlar için büyük bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Çolak, G. (2019). *Toplumdilbilimi/Toplumsal Cinsiyet ve Dil*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Ergaç, N., ve Muştı, H. (2025). Feminist Mekânların Dönüştürme Deneyim ve İmkânları; Feminist Stüdyo Atölyesi. *Kadın/Woman* 2000, 25(2), 37-62.
- Gan, W. (2009). Solitude and Community: Virginia Woolf, Spatial Privacy and A Room of One's Own. *Literature and History*, 18(1), 68–80. <https://doi.org/10.7227/lh.18.1.5>
- Karabulut, D. (2018). Modernite ve Mekân İlişkisinin Virginia Woolf ve Arnold Bennett Üzerinden Okunuşu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 440.
- Melikeoğlu Eke, A. S. (2020). Toplumsal Bir Eylem Olarak Mekân Tasarımı. *Yapı Dergisi*, (459), 38–45.
- Millet, K. (1987). *Cinsel Politika. (Çev. S.Selvi)*. İstanbul: Payel.
- Özkaya, R. (2021). Woolf in space: subversive interventions in the contemporary spatial constructions and discourses of the dominant socio-spatial order in virginia woolf's fiction.
- Rendell, J., Penner, B., & Borden, I. (2000). Gender space architecture. An Interdisciplinary Introduction, New York/NY.
- Sultan, M. (2022). October 1920: Women granted full membership of Oxford University. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/gnmeducationcentre/2019/oct/08/october-1920-women-granted-full-membership-of-oxford-university>.
- Urgan, M., ve Kitap Editörü: Özpalabıyıklar, S. (2020). *Virginia Woolf: İnceleme*. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Woolf, V. (2020). *Kendine Ait Bir Oda. (Çev. E.T. Özkulahçı)*. İstanbul: İndigoYay.

Buket ŞAHİN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Disiplinlerarası Kadın ve Aile Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı, Trabzon bktgrhn@gmail.com

ORCID No: orcid.org/0009-0005-9122-4636

Adli Sosyal Hizmet Uzmanı, Adalet Bakanlığı

